

ISSN 1648-0627 print
ISSN 1822-4202 online

VERSLAS: TEORIJA IR PRAKTIKA
BUSINESS: THEORY AND PRACTICE

<http://www.btp.vgtu.lt>; <http://www.btp.vgtu.lt/en>

2006, Vol VII, No 3, 163–167

LIETUVOS ŪKIO IR VERSLO RAIDOS ANALIZĖ

Algirdas Jakutis, Valentinas Kazlovas

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Saulėtekio al. 11, 10223 Vilnius, Lietuva
El.paštas jakuciai@gmail.com*

Įteikta 2006-02-08; priimta 2006-03-27

Santrauka. Šiame straipsnyje aprašomas Lietuvos ūkio ir verslo raidos tendencijos nuo nepriklausomybės atgavimo pradžios. Paaiškinamos svarbiausios bendrojo vidaus produkto kitimo priežastys, aptariami privatizavimo procesai, jų poveikis verslui. Apžvelgiamos smulkiojo ir vidutinio verslo raidos tendencijos. Analizuojami verslo plėtros klausimai, technologiniai rodikliai. Aptariama verslo finansavimo svarba bei nurodomi Lietuvos verslo pradžios specifiniai bruožai.

Reikšminiai žodžiai: BVP, privatizacija, verslo raidos tendencijos, technologiniai rodikliai, verslo finansavimas.

THE ANALYSIS OF DEVELOPMENT IN LITHUANIAN ECONOMY AND BUSINESS

Algirdas Jakutis, Valentinas Kazlovas

*Vilnius Gediminas Technical University,
Saulėtekio al. 11, 10223 Vilnius, Lithuania
E-mail: jakuciai@gmail.com*

Received 8 February 2006; accepted 27 March 2006

Abstract. In this article development tendencies of Lithuanian economy and business are analyzed. The paper examines the most important causes of gross domestic product changes since restoration of Lithuania's independence. Processes of privatization, their influence on business are analyzed. A brief analysis of development trends of small and medium-sized business is presented. Business development process is analyzed, technological indicators suggested. The article considers business financing issues, characterizes peculiarities of business formation in Lithuania.

Keywords: GDP, privatization, business development tendencies, technological indicators, business financing.

1. Įvadas

Po šalies nepriklausomybės atkūrimo praėję šešiolika metų – tai trumpas valstybės istorijos laikotarpis. Bet kaip tik per šį laikotarpį buvo padėti pamatai ir iš dalies sukurta nauja rinkos ekonomikos sistema su naujomis teisinėmis, ekonominėmis, politinėmis, valdymo struktūromis. Kiti labai svarbūs Lietuvai pastarųjų metų įvykiai – Lietuva tapo NATO ir ES nare. Šalies ekonomikai pereiti iš komandinės į rinkos ekonomikos sistemą reikėjo daug pastangų, o ateityje jų reikės dar daugiau. Juk perėjimas į rinkos ūkio sistemą tebevyksta, nebaigtas antrasis privatizavimo etapas,

tobulinamos šalies ir valstybės institucijų struktūros, ruošiamas palankesnis dirva užsienio kapitalo investicijoms pritraukti, naujoms informacinėms bei technologinėms sistemoms diegti. Lietuva privalo vykdyti Europos Sąjungos keliamus reikalavimus. Nuveikti darbai davė teigiamų rezultatų: šalies ekonomika auga, kasmet mažėja nedarbas, tačiau dar daug yra veiksnių, neigiamai veikiančių šalies verslo plėtrą. Visa tai lėmė tyrimų **tikslą** – išanalizuoti šalies ūkio plėtros tendencijas ir, remiantis gautais rezultatais, nustatyti ir įvertinti pagrindines kliūtis, trukdančias verslo plėtrai Lietuvoje. Tikslui įgyvendinti **tyrimo objektu**

pasirinkta šalies ūkio raida ir verslo plėtra 1991–2005 metais, o pagrindiniai **tyrimo metodai** – lyginamosios analizės, matematinės statistikos ir programavimo metodai.

2. Lietuvos ūkio ir verslo raidos tendencijos ir jų analizė

Galima sąlygiškai išskirti keturis Lietuvos ekonomikos raidos etapus per pastaruosius penkiolika metų. Pirmasis – tai 1991–1994 m. ekonominio nuosmukio etapas. Per tuos ketverius metus bendrasis vidaus produktas (BVP) sumažėjo daugiau kaip du kartus. Pavyzdžiui, 1993 m. realus BVP sudarė tik apie 40 proc. 1989 m. BVP lygio. Tai 1991–1992 m. kainų liberalizavimo reformų pasekmė. Bet ne vien tai. Prie pagrindinių nuosmukio priežasčių reikėtų priskirti didelį pagamintų produktų prekių gausos sumažėjimą Rytų rinkoje, į kurią Lietuva sovietmečiu išimtinai eksportuodavo savo produkciją. Taip pat labai sumažėjo vidaus paklausa, nes krito Lietuvos gyventojų realios pajamos. Tačiau sunkiausias laikotarpis jau praėjo. Teigiamą poveikį šalies ekonomikos stabilizavimui ir jos augimui turėjo užsienio kapitalo įsiliejimas į ją [1] ir ypač nacionalinės valiutos įvedimas bei valiutų valdybos modelio įdiegimas. 1993 m. įvedus nacionalinę valiutą – litą, o 1994 m. susiejus ją fiksuotu santykiu 4:1 su JAV doleriu ir įdiegus valiutų valdybos modelį, šalies ekonomika pradėjo augti. Jau 1995 m. BVP augimas siekė 3,3 proc. 1995–1998 m. BVP augo: 4,3 proc., 7,3 proc., 9,3 proc. Tiesa, 1998 m. 9,3 proc. BVP buvo pasiekta tik pirmą pusmetį. Tačiau jau tų pačių metų pusmetį jis nukrito iki 5,1 proc. dėl Rusijos ekonominės krizės neigiamų padarinių šalies ūkio subjektams. Per kitus du etapus (1999–2001 m. ir 2002–2005 m.) Lietuvos ekonomikos augimas buvo vienas iš didžiausių tarp ES šalių. 2002 m. Lietuvos BVP išaugo 6,8 proc., o 2003 m. – 9,7 proc. Tačiau tolesnis BVP augimas sulėtėja dėl nepakankamų vidaus ir užsienio investicijų. Todėl BVP 2004 m. siekia tik 6,7 proc.

3. Privatizavimo procesai ir jų poveikis verslui

Nuo rinkos reformų pradžios privataus sektoriaus kūrimas buvo ir lieka problemiškas. Privatizavimo programą taip pat galima suskirstyti į etapus. Pirmasis privatizavimo etapas už investicinius čekius prasidėjo 1991 m. Gana sparčiai pavyko privatizuoti žemės ūkio sektorių bei mažas ir vidutines įmones. Tačiau kartu nepavyko išsvengti ir neigiamų šio privatizavimo etapo padarinių. Ypač tai paveikė žemės ūkio sektorių. Žemės nuosavybės teisių grąžinimas, o jų neturintiems žemdirbiams – žemės padalijimas 3 ha sklypais suskaldė nuosavybę į mažus ir nerentabilius ūkius. Todėl sumažėjo produktyvumas, krito ūkių pajamos, valstybei teko ir tenka šiam sektoriui teikti nemažų subsidijų. Iširus daugumai žemės ūkio bendrovių, smarkiai padidėjo nedarbo lygis. Kai kuriuose šalies rajonuose, kur menkai išplėtoti pramonės ir paslaugų sektoriai, nedarbo lygis kur kas aukštesnis negu šalies vidurkis.

Pirmu privatizavimo etapu nepavyko smarkiai sumažinti valstybės nuosavybės stambiose pramonės įmonėse. Ten valstybei liko gana didelė nuosavybės dalis ir beveik visos infrastruktūros įmonės: energetikos, transporto, ryšių, komunalinių paslaugų sektoriaus. Reikia pripažinti, kad lauktų rezultatų pirmasis privatizavimas nedavė. Efektyvios valstybės institucijų priežiūros stoka sudarė sąlygas daug objektų privatizuoti be konkurso, dėl to suklestėjo valdininkų korupcija. Nepakankama valstybės kontrolė sudarė sąlygas privatizavimo procese tarpti kriminaliniams elementams. Todėl jų rankose atsidadė nemaža dalis vertingiausių ūkio objektų, kurie, siekiant gauti kreditus, greitai buvo įkeisti bankams. Tokiu būdu iš bankų paimti grynujų pinigų kiekiai prisidėjo prie 1995 m. įvykusios šalyje bankų krizės, įmonių bankroto, pinigų plovimo ir jų nutekėjimo į užsienį.

Antrasis privatizavimo etapas už pinigus prasidėjo 1996 m. ir vyksta iki šiol. Tačiau jis nepasižymi skaidrumu, dažnai politizuotas, lydimas įvairaus lygio, net šalies masto, skandalais. Tai „Mažeikių naftos“, „Lietuvos jūrų laivininkystės“ (LISCO), „Lietuvos kuro“ ir kitų ūkio objektų privatizavimo pavyzdžiai. Privatizavimas dažnai labai skaudžiai paveikia nedarbą, kadangi naujieji savininkai tuoj pat ima mažinti darbuotojų skaičių. Be to, nereti atvejai, kai naujieji savininkai tuoj po privatizavimo ima pardavinėti įmonės įrangą ir kitą kilnojamąjį turtą, sąmoningai siekdami įmonės bankroto. Nekilnojamasis turtas dažniausiai įkeičiamas bankams siekiant gauti kreditų. Tikslas dvejetainis – išgryninami pinigai, o įmonė stumiamą į bankrotą. Nei prižiūrinčios šį procesą valstybės institucijos (Valstybės turto fondas turi teisę bausti naujuosius savininkus pinigine bauda už kiekvieną panaikintą darbo vietą), nei teisėsaugos organai praktiškai nesiima jokių priemonių, kad išsiaiškintų neteisėtus valstybės pareigūnų bei naujųjų savininkų veiksmus. Tokia situacija padėjo formuotis vienai iš pagrindinių priežasčių, didinančių nedarbo lygį šalyje. 2000 m. gruodžio 1 d. jis perkopė 10 proc. ribą ir sudarė 12,1 proc., o jau 2001 m. sausį pasiekė 12,6 proc. (tuo metu Latvijoje nedarbas sudarė 7,8 proc., Estijoje – 7,9 proc.). Panašų nedarbo į Estijos lygį Lietuvai pavyko pasiekti tik šių metų antrąjį ketvirtį – nedarbo lygis pasiekė žemiausią lygį per pastaruosius penkiolika metų – 8,5 proc. ir buvo 2,8 proc. punkto mažesnis nei prieš metus (11,3 proc.). Moterų nedarbo lygis sumažėjo ir tapo toks kaip vyrų – 8,5 proc. Didėjant jaunimo migracijai, nuo 21 proc. iki 16,5 proc. sumažėjo jaunimo darbo lygis. Gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, antrąjį 2005 m. ketvirtį dirbo 1,473 mln. gyventojų, arba 31 tūkst. daugiau nei prieš metus. Bedarbių buvo 137 tūkst., jų skaičius per metus sumažėjo 47 tūkstančiais. Spartus bedarbių skaičiaus sumažėjimas lėmė ir darbo jėgos mažėjimą – antrąjį šių metų ketvirtį, palyginti su antruoju 2004-ųjų ketvirčiu, darbo jėgos sumažėjo nuo 1,625 mln. iki 1,61 mln. žmonių. Šalyje padaugėjo samdomąjį darbą dirbančių žmonių –

antrąjį 2005 m. ketvirtį jie sudarė 82,6 proc. visų dirbančių žmonių (pernai – 81,1 proc.). Be pagrindinio darbo, papildomai šiemet dirbo 6 proc. visų darbuotojų (prieš metus – 5,1 proc.). Aukščiausias nedarbo lygis (11,6 proc.) antrąjį 2005 m. ketvirtį buvo Panevėžio apskrityje, Šiaulių – 9,7 proc.

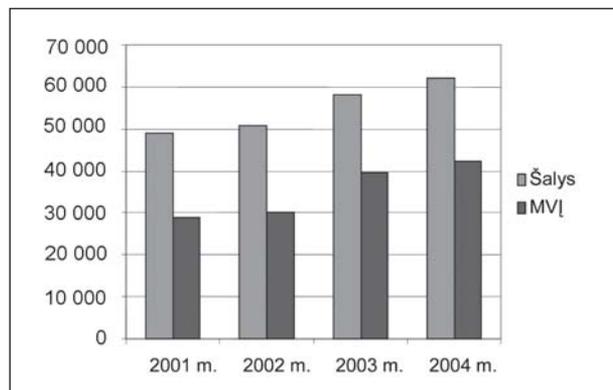
Tačiau ekspertai kalba apie gerokai išsekusius šalies darbo jėgos išteklius. Teigiama, kad darbo jėgos išteklių senka ir toliau mažės dėl gyventojų emigracijos, o likę bedarbiai yra socialiai degradavę žmonės arba neturi rinkoje paklausios specialybės. Ekspertai priekaištuoja valdžios atstovams, kad šalyje neatliktas migracijos masto tyrimas. Dėl šios priežasties sunku pasverti, kiek nedarbo lygį lemia gyventojų migracija, o kiek šalies ūkio plėtra. Vyrtausybės institucijos prognozuoja, kad nedarbo lygis šalyje per metus mažės 1 procentiniu punktu arba mažiau, tačiau gyvenimas rodo, kad viskas vyksta greičiau. Ne tik nedarbas mažėja, bet ir užimtųjų skaičius auga – paslaugų sektoriuje daugiau nei gamyboje. Nepaisant to, Lietuvai neišvengiamai teks į darbo rinką įsileisti imigrantų.

4. Smulkiojo ir vidutinio verslo raidos tendencijos ir jų analizė

Šiam sprendimui reikia didelių valstybės ir jos piliečių pastangų ir visų pirma abipusio supratimo ir pasitikėjimo. Valdžia turi parodyti, kad ji visokeriopa remia, o šalies žmonės turi pademonstruoti savo iniciatyvą ir verslumą plėtojant gamybos ir paslaugų sektorius, plėtojant smulkųjį ir vidutinį verslą. Bet tam reikia įvykdyti dvi sąlygas. Valdžia turi pristabdyti pernelyg didelę valdininkijos kontrolę prižiūrint smulkiuosius verslininkus. Verslininkai turi suprasti, kad tik pačių iniciatyva, paremta sąžiningais veiksmais, nulems efektyvų jų įmonių darbą.

Atkūrus nepriklausomybę, restruktūrizuojantis pramonei ir plečiantis teigiamų paslaugų apimčiai, privataus sektoriaus dalis sparčiai didejo ir 1999 m. siekė apie 64–65 proc. BVP, o 2004 m., 73 proc. Pažymėtina kad šalies pertvarkymo iš komandinės į rinkos ekonomiką laikotarpiu būtent paslaugų sfera daugiausia sustiprino privatų sektorių, padėjo išplėsti smulkųjį ir vidutinį sektorių, kurio plėtrai reikėtų gerokai daugiau pastangų.

Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros [2] įstatymas šalyje įsigaliojo tik praėjus aštuoneriems metams nuo vykdymo reformų pradžios – 1999 m. sausio 1 d. Aštuonerių metų valdžiai prireikė suvokti, kokią didelę reikšmę šalies ekonomikai, kurioje vyksta sisteminiai ir struktūriniai pertvarkymai, teikia smulkiojo ir vidutinio sektoriaus padėtis valstybėje. O juk smulkųjų ir vidutinių įmonių veiklos efektyvumas rinkos ekonomikoje dažnai turi lemiamą poveikį bendram šalies ekonominiui augimui ir socialiniam stabilumui [3]. Pastaraisiais metais Lietuvos ekonomikos augimas buvo vienas iš didžiausių tarp ES šalių. 2002 m. Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) išaugo 6,8 proc., tačiau tolesnis BVP augimas sulėtėjo, o jo augimo perspek-

1 pav. Bendrasis vidaus produktas, sukurtas šalyje bei mažose ir vidutinėse įmonėse 2001–2004 m., mln. Lt

Fig 1. Gross domestic product, made up in the country and small and medium-sized companies in 2001–2004, mill. litas

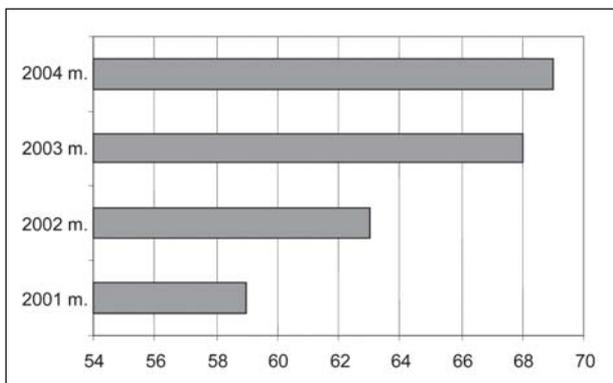
tyvos vertinamos atsargiai, vis daugiau dėmesio teikiama nepakankamoms užsienio investicijoms. 2004 m. BVP išaugo 6,7 proc.

Mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) sukurtas BVP parodo šių įmonių vaidmenį šalies ekonomikoje (1 pav.) [4], kuris kasmet didėja.

MVĮ vaidmuo Lietuvos ekonomikoje taip pat gali būti vertinamas pagal sukurtą BVP lyginamąją dalį (2 pav.) [4]. Šis vaidmuo ypač išaugo 2003 m., kai MVĮ sukurtas BVP pirmą kartą viršijo du trečdalius viso šalies BVP. Tai iš dalies parodo ir augantį MVĮ veiklos rezultatyvumą, nors 2004 m. šis augimas sulėtėjo.

2004 metais MVĮ sukurta BVP dalis siekė 69,1 % viso šalies BVP, ir ši dalis visame šalies BVP 2001–2004 m. nuolat augo. Didžioji šalies BVP dalis buvo sukurta didesnėse įmonėse (žr. lentelę) [4]. Tačiau duomenys rodo, kad ši dalis nagrinėjamoju laikotarpiu mažėjo, o vis didesnė svarba, kuriant BVP, tenka įmonių, turinčių nuo 10 iki 40 darbuotojų, grupei.

Analizuojant verslo, taip pat smulkiojo ir vidutinio, plėtrą, kyla klausimas – kokie negatyvūs veiksniai ir kokie

2 pav. Bendrasis vidaus produktas, sukurtas šalyje bei mažose ir vidutinėse įmonėse 2001–2004 m., %

Fig 2. Gross domestic product, made up in the country and small and medium-sized companies in 2001–2004, per cent

Šalyje sukurto bendrojo vidaus produkto struktūra pagal įmonių dydį 2001–2004 m., %

Gross domestic product structure compare with size of companies in 2001–2004, per cent.

Įmonių dydis pagal darbuotojų skaičių	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.
Iki 9 darbuotojų	14,5	15,3	18,1	18,2
Nuo 10 iki 49 darbuotojų	18,9	20,5	22,4	25,3
Nuo 50 iki 249 darbuotojų	25,9	26,8	27,7	25,6
250 ir daugiau darbuotojų	40,7	37,4	31,8	30,9
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0

barjerai tai trukdo. Pasaulio bankas 2004 m. Lietuvoje atliko produktyvumo ir investicinio klimato tyrimą [5]. Buvo apklaustos 239 įmonės, atstovaujančios 5 ekonomikos veikloms – tekstilėi, maisto pramonei, baldų gamybai, statybai ir transportui. Tarp apklaustų įmonių buvo 154 mažos, 54 vidutinės ir 31 didelė įmonė. Atlikus apklausos rezultatų analizę paaiškėjo, kad mokesčiai ir verslo reguliavimo politika yra laikomi pagrindiniais suvaržymais. Net 66,5 % (71,9 % tarp mažų, 59,3 % tarp vidutinių ir 54,8 % tarp didelių įmonių) respondentų mano, kad dideli mokesčiai yra pagrindinis verslą varžantis veiksnys.

Technologiniai rodikliai. Pasaulio banko tyrime buvo nagrinėjamas ir Lietuvos įmonių novatoriškumas. Kaip rodo atsakymai, dažniausiai apklaustos įmonės naujas technologijas įgyja išgydamos mašinas (47,3 proc.). Taip pat labai svarbu pažymėti, kad 16,4 proc. naujas technologijas sukuria arba pritaiko įmonių darbuotojai. Per praėjusius metus įmonės aktyviai formavo savo produkcijos linijas, daugiau nei pusė įmonių jas atnaujino. 31 proc. įmonių nutraukė kai kurių produktų gamybą ir plėtė naujas produkcijos linijas ar diegė naujas technologijas. Tai rodo aktyvią įmonių reakciją į rinkos pokyčius.

Nors 2004 m. įmonės aktyviai diegė naujas technologijas, apklausa parodė, kad tik 29 proc. apklaustų įmonių turėjo ISO sertifikatus. Įmonių, turinčių ISO sertifikatus, skaičius viršijo didelių įmonių skaičių – tai rodo, kad ISO sertifikatai nėra tik didelių įmonių sfera. Kita vertus, įmonių, turinčių ISO sertifikatus, skaičius yra mažesnis nei eksportuojančių įmonių, tai parodo, kad dalis eksportuojančių įmonių neskiria reikiamo dėmesio produkcijos ir procesų kokybei.

Prekyba. Atlikus 100 įmonių apklausą, paaiškėjo, kad didžioji dalis įmonių (71,9 proc.) savo produkciją realizuoja vidaus rinkoje. Mažos įmonės vidaus rinkoje realizuoja 79,2 proc. savo produkcijos, o tiesiogiai eksportuoja tik 13,1 proc., o didelės įmonės vidaus rinkoje realizuoja 54,2 proc. produkcijos, o tiesiogiai eksportuoja net 40 proc. produkcijos.

Verslo finansavimas ir turtas. Daugiau nei pusė (54 proc.) respondentų nurodė, kad finansavimo prieina-

mumas yra ne tokia svarbi problema arba jos iš vis nėra. Tik 27 proc. respondentų nurodė finansavimo prieinamumą kaip svarią problemą.

Finansavimo šaltiniai kito augant ekonomikai ir vystantis visuomenei. Ankstesniose tyrimuose šeima ir draugai, neoficialūs šaltiniai ir grynasis pelnas buvo nurodomi kaip pagrindiniai investicijų finansavimo šaltiniai. Pirmieji šaltiniai neteko savo svarbos. Grynasis pelnas ir toliau išlieka svarbiausiu investicijų finansavimo šaltiniu. Trečdalis respondentų nurodė turintys banko paskolą. Vidutinės paskolų palūkanos – 6 proc. (svyruoja nuo 3,3 proc. iki 13 proc.) ir nurodomas vidutinis paskolos terminas yra 40 mėnesių. Dauguma įmonių (85 proc.), kurios nurodė neturinčios banko paskolų, nesinaudoja banko paskolomis dėl to, kad niekada dėl jų nesikreipė į banką. Tik 15 proc. įmonių paraiškos paskoloms gauti buvo atmestos. Du trečdaliai įmonių nesikreipė į bankus dėl paskolos, nes nurodė, kad ji jiems nereikalinga. Mažiau nei 20 proc. įmonių kaip priešastį nurodė sudėtingą paskolos gavimo tvarką.

Apklausoje įmonės nurodė, kad savo veikloje 17 proc. naudojamos žemės ir 52,1 proc. pastatų yra jų pačių nuosavybė. Atitinkamai 82,2 proc. ir 47,3 proc. yra nuomojama.

Verslo pradžia. Lietuva turi gana nesudėtingą verslo steigimo sistemą. Ataskaitoje teigiama, kad individualią veiklą registruoti užtrunka 10 dienų, UAB ar AB steigimas vidutiniškai užtrunka 20 dienų, įskaitant notarų paslaugas, registraciją juridinių asmenų registro centre, reikalingų mokesčių mokėtojo, PVM mokėtojo ir socialinės apsaugos įmokų mokėtojo kodus. UAB, kuri taip pat registruojasi PVM mokėtoju, steigimo išlaidos yra apie 950 Lt. Registracijos trukmė ir sąnaudos natūraliai didesni užsienio steigėjams, kurie turi pateikti patvirtintus dokumentų vertimus. Užsienio steigėjo sąnaudos gali siekti apie 2 500 Lt.

Analizuojant smulkiojo ir vidutinio verslo veiklos efektyvumą reikia spręsti daug tarpusavyje susijusių uždavinių. Tarp aktualiausių – produktų, prekių (paslaugų) gamybos išlaidų minimizavimo bei gamybos (paslaugų) apimčių maksimizavimo, atsižvelgiant į fizinius išteklius bei rinkos sąlygas, uždaviniai. Šiam tikslui rekomenduotina naudoti ekonominių matematinių modelių sprendimo programų paketą QSB [6]. Čia modelius sudaro tikslo funkcijos ir apribojimai. Tikslas – nustatyti racionalią smulkiojo ir vidutinio verslo veiklos apimtį, veikiant tam tikriems veiksniams. Tegu:

$$F_1(k_1, X) \rightarrow \max, \quad (1)$$

čia: X – verslo apimtis, mln., k_1 – mokesčiai.

Detalizavę k_1 : k_{11} – tiesioginiai, k_{12} – netiesioginiai, k_{13} – kiti mokesčiai, turime:

$$F_{11}(k_{11}, X) \rightarrow \max, \quad F_{12}(k_{12}, X) \rightarrow \max, \\ F_{13}(k_{13}, X) \rightarrow \max.$$

$$F_2(k_2, X) \rightarrow \max, \quad (2)$$

čia k_2 – ekonominis augimas;

$$F_3(k_3, X) \rightarrow \min, \quad (3)$$

čia k_3 – nedarbo lygis;

$$F_4(k_4, X) \rightarrow A, \quad (4)$$

čia k_4 – užimtųjų SVV lygis, A – apribojimai.

Kiekybiškai vertinant atskirų veiksmų, jų visumos įtaką SVV apimčių dinamikai, ją prognozuojant reikėtų tyrimuose plačiau taikyti matematinės statistikos metodus. Skaičiuoti naudojama statistinė medžiaga dabar tampa objektyvesnė, realesnė, nes jau turime šešiolikos metų rinkos ekonomikos patirtį ir rezultatus. Kitu tyrimų etapu bus nustatyti kiekybiniai ryšiai taikant porinės koreliacinės regresinės analizės metodus tarp SVV apimčių (X) ir veiksmų k_i ; $X = f(k_i)$. Be formulės (1–4) pateiktų veiksmų, reikėtų įvertinti kaip apimtį X veikia verslo finansavimas, ilgalaikis turtas, trumpalaikis turtas, ilgalaikiai ir trumpalaikiai įsipareigojimai ir pan. Daugifaktoriškos koreliacinės regresinės analizės metodas $X = f(k_1, \dots, k_n)$ įvertinsime kompleksą reikšmingiausių faktorių k_i . Minėtu metodu trendo modeliais atliksime prognostinius skaičiavimus iki 2015 metų.

5. Išvados ir pasiūlymai

1. Per 16 nepriklausomybės metų buvo padėti pamatai ir iš dalies sukurta nauja rinkos ekonomikos sistema su naujomis teisėmis, ekonominėmis ir politinėmis valdymo struktūromis. Šio proceso raidą sąlygiškai galime suskirstyti į tokius etapus: pirmas – 1991–1994 metų ekonomikos nuosmukis; antrasis – 1995–1998 metų ekonomikos atsigavimas; trečiasis – 1999–2001 metų ekonomikos recesijos bei Rusijos krizės padarinių šalies ūkio subjektams likvidavimas; ketvirtasis – 2001–2006 m. šalies ekonomika sparčiai auga, Lietuva tampa NATO ir ES nare.

2. Nuo rinkos reformų pradžios privataus sektoriaus kūrimas buvo ir lieka broblemišku dalyku. Privatizavimo procesą taip pat galima suskirstyti į etapus: pirmasis – 1991–1995 metais už investicinius čekius; antrasis – 1996 m. iki dabar tęsiasi už pinigų. Abu privatizavimo etapai laukiamų rezultatų nedavė, jie buvo nesėkmingi. Di-

džiausia pirmojo etapo klaida – privatizavimas prasidėjo neįvedus nacionalinės valiutos ir buvo vykdomas už menkaverčius investicinius čekius. Antrasis etapas labai politizuotas, greičiau privatizuoti objektus, nepaisant naudos šaliai ir jos gyventojams.

3. Privatus sektorius, ypač smulkusis ir vidutinis verslas, nors ir deklaruojamas visų buvusių vyriausybių programose kaip vienas svarbiausių rinkos ekonomikos segmentų, iš esmės yra mažai valstybės palaikomas, apkrautas įvairiais mokesčiais (tiesioginiais, netiesioginiais, kitais), o dažnos ir neretais atvejais nepagrįstos mokesčių pataisos stabdo ir neduoda plėstis verslui.

4. Smulkųjų ir vidutinį verslą valstybė turėtų paskelbti prioritetiniu ir kiek įmanoma paremti.

5. Tyrimų rezultatai parodė, kad didžiausi verslo plėtos barjerai šalyje yra mokesčiai, neadekvati šiandienai verslo reguliavimo politika, menka gyventojų perkamoji galia, apyvartinių lėšų stoka, valdininkų biurokratizmas ir jų korupcija.

6. Nors Lietuvai įstojus į ES, reikia įvykdyti didelius ES reikalavimus, sustiprėjo konkurencija, tačiau verslininkai gali pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama, o tai skatina verslo plėtrą šalyje.

Literatūra

1. GINEVIČIUS, R.; KAZLOVAS, V. *Užsienio kapitalo investicijos Lietuvos ekonomikoje 2004*. Prieiga per internetą: www.lrinka.lt
2. *Lietuvos Respublikos smulkiausio ir vidutinio verslo plėtos įstatymas, Nr. XIII – 935*. Naujausi pakeitimai 2006 06 17.
3. KAZLOVAS, V.; JAKUTIS, V. Lietuvos verslo plėtos sąlygos. *Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas*, IX t., Nr. 2. Vilnius: Technika, 2003, p. 47–51.
4. *Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo agentūra*. Prieiga per internetą www.svv.lt.
5. *Lietuva. Privataus sektoriaus vystymas. Privataus banko privataus sektoriaus vystymo misijos ataskaita*. Vilnius, 2005.
6. *Matematinė modelių sprendimo paketas QSB*. 2005.

Valentinas KAZLOVAS. Doctor, Associate Professor of Vilnius Gediminas Technical University. Research interests: development of business.

Algirdas JAKUTIS. Doctor, Associate Professor of Vilnius Gediminas Technical University. Research interests: formalization of economics.